

Religionsfrihedens grænser til debat

Inden folketinget går på sommerferie, forventer kirkeminister Bertel Haarder, at en samlet aftale om stramning af kravene til religiøse forkyndere og trossamfund ligger klar

Christoffersen, Lisbet

Published in:
Dansk Kirketidende

Publication date:
2016

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Christoffersen, L. (2016). Religionsfrihedens grænser til debat: Inden folketinget går på sommerferie, forventer kirkeminister Bertel Haarder, at en samlet aftale om stramning af kravene til religiøse forkyndere og trossamfund ligger klar. *Dansk Kirketidende*, 168(6), 28-29.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Når religiøse organisationer ikke er demokratiske

Inden folketinget går på sommerferie, forventer kirkeminister Bertel Haarder, at en samlet aftale om stramning af kravene til religiøse forkyndere og trossamfund ligger klar. Religionsfrihedens grænser er til debat

Tekst: Lisbet Christoffersen, professor i religionsret, RUC

Fane: Religionsfrihed

Når religiøse organisationer ikke er demokratiske – hvad sker der så? Og i hvilken forstand "ikke demokratiske"?

Vi tager organisation A. Den er demokratisk opbygget, der er generalforsamling og valgt bestyrelse og det hele. Men organisationens formål er at etablere en alternativ statsdannelse, et teokrati. Så tager vi organisation B. Dens landsledelse er en selvsupplerende bestyrelse, den er organiseret som en erhvervsdrivende fond; men dens formål er inden for demokratiets rammer at prædike kristendom, og skulle nogen bede om det, kunne vedtægterne da godt sige noget om det – men ærligt talt: hvad har det med religionsfrihed at gøre og er det nødvendigt i et demokratisk samfund? Og her har vi organisation C. Den er demokratisk opbygget, dens formål siger intet om demokrati (det er en religiøs organisation), og dens formål er alene religiøst, har intet med ændring af samfundet at gøre – men i praksis har kvinder ikke stemmeret og kun mænd, der efter månedlig kontrol af ledelsen fortsat anses for at være inden for rammerne af organisationens trosbekendelse, kan udgøre organisationens ledelse. Og så har vi endelig organisation D. Den organiseres efter valg og valgbarhed til alle voksne, dens formål er livsoplysning og den mener egentlig, at de religioner og den tro, der trives i samfundet, også må analyseres gennem livsoplysningens briller.

Alle fire organisationer eksisterer, er danske og gamle på egnen. De har grund til at kigge nærmere på det enighedspapir på Skatteministeriets brevpapir, dateret 13. maj 2016 (www.km.dk) om initiativer vedrørende godkendelse af almennyttige og almenvælgørende foreninger efter ligningslovens § 8A og 12. Papiret fremlægger en politisk enighed om, at skattebegunstigelser fremover ikke skal omfatte foreninger, hvis "formål eller adfærd *modarbejder* eller *underminerer* demokrati og grundlæggende friheds- og menneskerettigheder".

At efterleve demokrati

Længere nede i enighedspapiret anføres, at aftalepartierne er enige om, "på samme måde som i folkeoplysningsloven at indføre nærmere krav om *efterlevelse* af demokrati og grundlæggende friheds- og menneskerettigheder som betingelse for at opnå godkendelse som almennyttig eller almenvælgørende forening mv. efter ligningslovens §§ 8 A og 12, stk. 3.

Så er det et spørgsmål om at "efterleve" eller blot "ikke modarbejde eller underminere"? Og hvad skal der til for at "efterleve" demokrati og menneskerettigheder, når man er en religiøs organisation?

Modellen er, fremgår det, hentet fra kultur- og undervisningsområdet. Aftalepapiret om folkeoplysning anser det fortsat for nok, at foreninger ikke "i formål eller adfærd modarbejder og underminerer demokrati og grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder religionsfrihed, ytringsfrihed, forbud mod diskrimination, foreningsfrihed og forsamlingsfrihed" (Kulturministeriet, faktapapir, 10. maj 2016). Konsekvensen vil være fratagelse af tilskud, forbud mod at bruge lokaler samt at man ender på en liste, kommunerne skal udarbejde, der ikke kan få tilskud. Hvad kriterierne er, altså hvilke organisationer, hvilken

adfærd, hvilke formål, der anses for at være i strid med demokrati og grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, det er helt uklart.

På friskoleområdet operer et tilsvarende aftalepapir (dateret 10. maj, kaldet "forståelsespapir") med udvikling af et "indikatorbaseret tilsyn med indikatorer i forhold til frihed og folkestyre". Myndighederne skal have tilføjet ekstra ressourcer: "medarbejdere, som har sproglige kompetencer og kendskab til ikke-vestlige kulturer som fx arabisk". Det fremgår imidlertid ikke, hvad et indikatorbaseret tilsyn er, eller hvordan man kategoriserer for at nå frem til, at der er behov for ekstra tilsyn i forhold til "frihed og folkestyre". Friskoleloven har allerede tilsynsmuligheder i forhold til disse kategorier, skylder man os ikke en redegørelse for, hvad der ligger i kategorierne, før man styrker tilsynet på feltet?

Religionsfrihed og demokrati

Dansk skole- og foreningsfrihed er et lovgivningsanliggende. Vi har ikke efter grundloven en materiel ret til at have friskoler eller folkeoplysning – det er bare en meget lang grundtvigsk tradition, som har været med til at styrke dansk demokratiopfattelse. Men religionsfrihed er en egentlig, materiel frihed i grundloven. § 67 om borgernes ret til at "forsamle sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning" åbner et rum, lovgiverne ikke kan regulere. Gudsdyrkelse, der stemmer med borgernes overbevisning, skal ikke leve op til hverken demokrati eller menneskerettigheder. Fra denne hovedregel er der to undtagelser: der må intet læres eller foretages som strider mod a) sædeligheden (dvs. seksualmoralen) eller b) den offentlige orden.

Men hensynet til "offentlige orden" er ikke en hovedvej for, at folketinget kan tælle til 90 og lovgive på en måde, der regulerer trossamfunds forkyndelse. Der skal være en nødvendighed i et demokratisk samfund af hensyn, der stort set svarer til grundlæggende beskyttelseshensyn i straffeloven. Eller med andre ord: vold skal ikke kunne forsvares, heller ikke med religion.

Det fører mig til at anerkende, ja gå ind for, at vovgivningsmæssigt får forbudt (også religiøse) opfordringer til at overtræde straffelovens voldsbestemmelser. Stening, møllestene om halsen og øje-for-øje-argumenter bliver ikke bedre af at være religiøst legitimeret. Men kan man kræve af trossamfund, at de skal "efterleve" demokrati og menneskerettigheder som betingelse for at få del i folkeoplysningsmidler og skattefradragret?

Grundlovens § 69 gør klart, at lovgivningsmagten kan regulere trossamfundenes "forhold". Der er ikke hjemmel til at regulere trossamfundenes interne styringsstruktur. Man kan selvfølgelig argumentere for, at der ikke her er tale om regulering af styringsstruktur. Man tager bare fordele fra trossamfundene. Men er det ikke magtfordrejning? Var det ikke det, højesteret dømte folkekirken for i Sten Ribers-sagen – at man søger at opnå ét formål, men benytter et andet middel?

Og hvad er de svenske erfaringer? Den svenske regering har tabt i HD (den svenske højeste forvaltningsdomstol), hver gang man har søgt at anvende sin demokrati-bestemmelse til at nægte økonomiske tilskud. Den næste sag kommer til Strasbourg – der ligger i forvejen en stribe sager, der har dømt Rusland for ikke at ligebehandle Jehovas Vidner med øvrige trossamfund – er den danske regering endnu engang ved at løbe en såkaldt 'procesrisiko'?

Fremhævet citat: Kan man kræve af trossamfund, at de skal "efterleve" demokrati og menneskerettigheder som betingelse for at få del i folkeoplysningsmidler og skattefradragret?